

ФОРМУВАННЯ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДІВ ЩОДО СТАНОВЛЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Тищенко С.В., к.е.н., доц.
Якобчук В.А., здобувач
ЖНАЕУ

Постановка проблеми та аналіз останніх досліджень. Починаючи з кінця ХХ ст. в світі розпочалося формування нового типу суспільства - постіндустріального, характерною рисою якого стало створення нової моделі економіки – інтелектуальної економіки. Переміщення інтелекту та наукових знань в центр основних чинників стійкого економічного зростання стали причиною концентрації уваги сучасних дослідників на проблемі становлення інтелектуальної економіки, яка сьогодні розглядається в якості гаранта поступального руху суспільства, розбудови конкурентоспроможної економіки, задоволення постійно зростаючих потреб людей та зміцнення соціальної згоди.

Спроби поглибленого та детального вивчення інтелектуальної економіки у світовій теорії і практиці «суспільства сьогодення» формували і розвивали нові цінності, імперативи поведінки і, зрештою, змістовні орієнтації. Вчення інтелектуальної економіки розглядаються в працях: Р. Румельта, Д. Белла, Дж. Барні, Д. Тіса, М. Кастельса, Є. Тоффлера, Ф. Махлупа, А. Чухна, В. Гейця, В. Базилевича та ін.

Метою статті є узагальнення існуючих теоретико-методичних концепцій, що є передумовами формування інтелектуальної економіки.

Основний матеріал. Техніко-економічні перетворення ХХ ст. особливо вплинули на становлення та

розвиток людського суспільства, надавши йому можливість для великих перетворень майже в усіх галузях економіки. Загострилася увага до дослідження проблем технологічного порядку, питань техногенного впливу на довкілля, можливостей здійснення та запровадження результатів науково-технічних відкриттів. Відбулися зміни в системі управління соціальних та економічних параметрів людського буття, створюються нові теоретико-методологічні підходи в керуванні суспільством.

Із середини ХХ ст. спостерігається формування нових напрямів перетворення суспільного життя у вигляді нових концепцій, що визначали особливості та сутнісні ознаки сучасної економіки, серед яких вагомого значення набула концепція інноваційної економіки [1].

Таблиця 1

Характеристики концепцій перетворення суспільного життя

Тип економіки	Основна характеристика	Час виникнення
Постіндустріальна економіка	Автоматизація, роботизація, комп'ютеризація матеріального виробництва, зростання сфери послуг	50-60 рр. ХХ ст.
Економіка знань	Створення, накопичення, розповсюдження та використання знань	60 рр. ХХ ст.
Інноваційна економіка	Створення, дифузія, впровадження та використання інновацій	70 рр. ХХ ст.
Нова економіка	Розвиток та впровадження найновіших інформаційних та телекомунікаційних технологій	80-90 рр. ХХ ст.
Інформаційна економіка	Формування, накопичення, передача, застосування електронної інформації	Рубіж ХХ-ХХІ ст.
Мережева економіка	Виробництво, обмін і розподіл мережевих благ	Рубіж ХХ-ХХІ ст.

Джерело [1]

Наведена структуризація характерних концепцій є досить умовною, тому що існує багато різних думок та тлумачень з даного приводу.

Постіндустріальне суспільство, започатковане у другій половині ХХ ст., пов'язане з інтелектуалізацією всіх сфер суспільного життя і особливою роллю інформації та знань як визначальних чинників розвитку економіки на основі взаємодії між людьми. Засновником теорії постіндустріального суспільства вважається відомий американський економіст Даніел Белл, який розглядав нове суспільство як новий принцип соціально-технологічної організації і новий спосіб життя, що витісняє індустріальну систему, так само, як вона сама витіснила колись аграрну [2]. Трактуючи перехід до постіндустріального суспільства як наймасштабніший, глибинний поворот в історії людства, сучасні дослідники акцентують увагу на втраті індустріальним сектором провідної ролі в економічному зростанні, перетворенні науки у безпосередню продуктивну силу суспільства, зміні характеру праці, трансформації сутності і масштабів економічної діяльності, створенні умов для всебічного самовдосконалення людини як творчої особистості, приході на зміну «людині економічній» «людини багатовимірної» тощо [3].

Основні риси постіндустріального суспільства за Д. Беллом такі: провідна роль теоретичного знання, що становить основу технологічних інновацій; нова інтегральна технологія, що дає змогу знаходити більш ефективні підходи до вирішення технічних, економічних та соціальних проблем; вирішальна роль «носіїв знання» – технічних спеціалістів, професіоналів, які складають найчисленнішу соціальну групу; перехід від виробництва товарів до виробництва послуг, у т.ч. у сфері охорони здоров'я, освіти, соціального обслуговування тощо;

утвердження нового характеру праці як взаємодії між людьми; зростання ролі жінок, які отримують надійну основу для економічної незалежності тощо [1].

Постіндустріальне суспільство припускає виникнення інтелектуального класу, представники якого на політичному рівні виступають як консультанти, експерти, технократи [3]. Таким чином, перехід до постіндустріального суспільства посилює роль творчих сил особистості, перетворюючи інтелектуально-творчий потенціал та інформаційні ресурси на провідні чинники соціально-економічного розвитку.

Вперше термін «економіка знань» використав в своїх працях Ф. Махлуп. За його допомогою він намагався підкреслити роль знань як вирішального фактору економічного зростання і суспільного розвитку [4]. До базових соціально-економічних характеристик економіки знань відносять: збільшення частки інтелектуальних товарів та послуг на ринку; зростання частки доданої вартості, створеної за рахунок інтелектуальної складової; нарощування високотехнологічного сектору в системі суспільного виробництва [1].

Інноваційна економіка може існувати і розвиватися лише в суспільстві знань, у суспільстві в якому отримання і використання знань визначається не тільки міркуваннями економічної доцільності, але і тим, що знання в різних формах входять у повсякденне життя. Формування концепції інноваційної економіки стало результатом широкого використання в середині XIX ст. НТР та визнання залежності розвитку економіки і суспільства від нововведень. До характерних ознак слід віднести: можливість отримати необхідну інформацію про нові або відомі знання; впровадження, доступність сучасних інформаційних технологій; розвиненість інфраструктури, що забезпечує створення національних інформаційних

ресурсів в обсязі, необхідному для підтримки постійного НТП та інноваційного розвитку; прискорення автоматизації і комп'ютеризації усіх сфер і галузей виробництва та управління; налагодженість гнучкої системи випереджаючої підготовки і перепідготовки кадрів – професіоналів у галузі інноваційної діяльності.

Нова економіка в останнє десятиріччя все більш набуває рис креативної економіки: активно реагує на потреби сучасності та постійні зміни внаслідок появи інновацій; демонструє пріоритетне ставлення до творчої людини; має демократичну структуру менеджменту та високу маркетингову культуру, де саме клієнт виступає як головна діюча особа. Її фундаментом стає креативний соціальний клас, тобто талановиті, мобільні люди, які живуть і творче працюють та реально створюють нову економіку в розвинутих країнах світу.

Інформаційна економіка – характеристика сучасної економіки в якій відбувається поширення інформаційної технології у сфері матеріального і нематеріального виробництва, перетворення інформації на один із важливих факторів соціально-економічного прогресу суспільства та окремої особи. В інформаційній економіці переважатиме виробництво та споживання не матеріальних благ, а інформаційних та духовних цінностей, а її інтегруючим показником буде рівень інформатизації. Матеріальна основа такої економіки – виробництво інформаційного устаткування і використання комп'ютерних систем, машинних банків, мікропроцесорів тощо, телекомунікаційної, побутової електроніки. В інформаційній економіці нерозривно пов'язаний розвиток інформаційних машин і систем зв'язку, що дає змогу комплексно надавати інформаційні послуги.

Мережева економіка, як економічна діяльність, реалізується за допомогою електронних мереж. Основа

мережевої економіки - мережеві організації. Також це середовище, в якому будь-яка компанія чи індивід, що територіально перебувають в будь-якому пункті економічної системи, можуть контактувати легко і з мінімальними витратами з будь-якою іншою компанією чи індивідом з приводу спільної праці, торгівлі, обміну ідеями або ноу-хау, або ж просто заради задоволення.

Висновки та пропозиції. Дослідивши теоретичні підходи у вивченні процесу становлення інтелектуальної економіки, ми вважаємо, що інтелектуальна економіка це гіпотетична галузь науки, яка вивчає теоретичні і прикладні проблеми функціонування та механізми взаємодії економічних суб'єктів, пов'язаних з інтелектуальним капіталом, засобами мобілізації та підвищення його ефективності, ринком інтелектуального продукту, формами і методами корпоратизації, інноваційної діяльності та комерціалізації різних видів нематеріальних активів. Вона займається проблемами удосконалення методів оцінки вартості інтелектуального продукту, ціноутворення, фінансових відносин і формування облікової політики з урахуванням вимог міжнародних стандартів, особливо близька за ідеєю до авищакреативних індустрій.

Список використаних джерел

1. Ящишина І. В. Соціальне спрямування інноваційної економіки: досвід, тенденції, наслідки: монографія / Ірина Ящишина. – Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин Я.І., 2012. – 368 с.
2. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл: Пер. с англ. Изд. 2-ое, испр. и доп. – М.: Academia, 2004. 788 с.
3. Андрощук Г. Інноваційна діяльність в Україні: економічний механізм стимулювання / Г. Андрощук // Інтелектуальна власність. – 2000. – № 12. – С. 23-30.